

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS BESLUT (sjätte avdelningen)

den 1 september 2021 *

”Begäran om förhandsavgörande – Artikel 53.2 i domstolens rättegångsregler – Artikel 267 FEUF – Biträdande notarie – Begreppet nationell domstol – Kriterier – Avvisning av begäran om förhandsavgörande”

I mål C-387/20,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Zastępca notarialny w Krapkowicach (biträdande notarie med verksamhet i Krapkowice, Polen), genom beslut av den 3 augusti 2020, som inkom till domstolen den 12 augusti 2020, i ett ärende som inletts av

OKR

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden L. Bay Larsen samt domarna C. Toader (referent) och N. Jääskinen,

generaladvokat: M. Campos Sánchez-Bordona,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

med hänsyn till att domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, har beslutat att i enlighet med artikel 53.2 i domstolens rättegångsregler avgöra målet genom särskilt uppsatt motiverat beslut,

följande

Beslut

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 22 och 75 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg (EUT L 201, 2012, s. 107).

* Rättegångsspråk: polska.

- 2 Begäran har framställts i ett förfarande som inletts av OKR. OKR är ukrainsk medborgare, bosatt i Polen och delägare till en fastighet avsedd för bostadsändamål i Polen. Förfarandet avser ett beslut som meddelats av Zastępca notarialny w Krapkowicach (biträdande notarie i Krapkowice, Polen) (nedan kallad biträdande notarie) att inte upprätta ett notariebestyrkt testamente innehållande en lagvalsklausul som anger att ukrainsk rätt ska tillämpas med avseende på det arv som är aktuellt i det nationella förfarandet.

Tillämpliga bestämmelser

Förordning nr 650/2012

- 3 I artikel 22 i förordning nr 650/2012, med rubriken "Lagval", föreskrivs följande i punkterna 1 och 2:

"1. En person får låta rätten till sitt arv i dess helhet styras av lagen i den stat där personen är medborgare vid tidpunkten för sitt val eller vid sin död.

En person som är medborgare i flera länder får välja lagen i en av de stater i vilken personen är medborgare vid tidpunkten för sitt beslut eller vid sin död.

2. Lagvalet ska uttryckligen anges i en förklaring i form av ett förordnande om kvarlåtenskap eller framgå av villkoren i ett sådant."

- 4 Artikel 75 i förordningen har rubriken "Förhållandet till gällande internationella konventioner". Punkt 1 i artikel 75 har följande lydelse: "Denna förordning ska inte påverka tillämpningen av internationella konventioner i vilka en eller flera medlemsstater är part när denna förordning antas och vilka gäller frågor som omfattas av denna förordning."

Polsk rätt

- 5 I artikel 81 i ustawa Prawo o notariacie (lagen om notarieämbetet) av den 14 februari 1991 (Dz. U. nr 22, position 91), i den lydelse som är tillämplig i det nationella förfarandet (nedan kallad lagen om notarieämbetet), föreskrivs följande: "Notarien är skyldig att inom sin ämbetsutövning inte vidta några åtgärder som strider mot lag."

- 6 I artikel 82 i denna lag föreskrivs följande:

"Fullföljdshänvisning ska lämnas till den som är föremål för notariens beslut att inte upprätta en notariebestyrkt handling. Vederbörande får, inom en vecka från den dag då notariens beslut meddelades, skriftligen begära att skälen för avslagsbeslutet ska redovisas och delges honom eller henne. Notarien ska därvid inom en vecka från mottagandet av denna begäran redovisa skälen för sitt beslut."

- 7 Artikel 83 i nämnda lag har följande lydelse:

"1) Berörd part får, inom en vecka från den dag då han eller hon delgavs skälen för avslagsbeslutet, eller, om vederbörande inte inom föreskriven frist framställt någon begäran att delges skälen för avslagsbeslutet, inom en vecka från den dag då han eller hon underrättades om

avslagsbeslutet, överklaga avslagsbeslutet vid Sąd Okręgowy [(regiondomstol, Polen)] på den ort där den aktuella notarien är etablerad. Överklagande ges in till Sąd Okręgowy genom notariens försorg.

1a) Den notarie som avses i punkt 1 ska vidta åtgärd med anledning av överklagandet inom en vecka och till rätten lämna in överklagandet samt redovisa sin inställning. Notarien ska delge berörd part denna inställning såvida notarien inte tidigare delgett parten skälen för avslagsbeslutet.

1b) Rätten ska hålla sammanträde och pröva överklagandet med vederbörlig tillämpning av de bestämmelser i Kodeks postępowania cywilnego [(civilprocesslagen)] som handlar om rättsvårdsärenden.

2) Notarien får, om denne anser att överklagandet är befogat, upprätta den aktuella notariebestyrkta handlingen; i sådant fall ska några vidare åtgärder inte vidtas med anledning av överklagandet.”

Det nationella ärendets handläggning samt tolkningsfrågorna

- 8 OKR begärde att den aktuella biträdande notarien i Krapkowice skulle upprätta ett notariebestyrkt testamente innehållande en lagvalsklausul som anger att ukrainsk rätt ska tillämpas med avseende på det aktuella arvet.
- 9 Notarien i frågade beslutade att inte upprätta något sådant testamente. Som skäl för sitt avslagsbeslut hänvisade notarien till artiklarna 22 och 75 i förordning nr 650/2012 samt till umowa bilateralna o pumocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych (Avtalet mellan Polen och Ukraina om inbördes rättshjälp och rättsförhållanden inom civil- och straffrättens område) (nedan kallat det polsk-ukrainska avtalet) av den 24 maj 1993.
- 10 OKR överklagade notariens beslut att inte upprätta något testamente till Sąd Okręgowy w Opolu (Regiondomstolen i Opole, Polen). Överklagandet lämnades in till notarien, detta i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 83.1 i lagen om notarieämbetet.
- 11 Notarien har inom ramen för detta förfarande anfört att det är han som såsom första instans har att pröva sitt avslagsbeslut där han ansåg att det skulle strida mot gällande rätt om han upprättade det aktuella testamentet. Enligt notarien är det emellertid inte möjligt att på ett effektivt sätt företa en sådan prövning om han – i ett förfarande, såsom detta, som i huvudsak handlar om hur unionsrätten ska tolkas – inte kan ställa en tolkningsfråga till EU-domstolen.
- 12 Vad gäller frågan huruvida notarien ska anses vara en ”domstol” i den mening som avses i artikel 267 FEUF, har notarien i huvudsak anfört följande. Notarien är ett opartiskt och oberoende organ i förhållande till dem som anlitar notarien. Det rättsliga skydd som notariebestyrkta handlingar medför är tvingande och den prövning som notarien företar av avslagsbeslut är av stadigvarande karaktär.

13 Mot denna bakgrund beslutade Zastępa notarialny w Krapkowicach (biträdande notarie med verksamhet i Krapkowice, Polen) att vilandeförklara ärendet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

- ”1) Ska artikel 22 i [förordning nr 650/2012] tolkas så, att även en person som inte är medborgare i Europeiska unionen får låta rätten till sitt arv i dess helhet styras av lagen i den stat där personen är medborgare?
- 2) Ska artikel 75 i förordning nr 650/2012, jämförd med artikel 22 i nämnda förordning, tolkas så, att – i en situation där ett bilateralt avtal mellan en medlemsstat och ett tredjeland inte reglerar lagvalsfrågan i arvsrättsliga spörsmål men anger tillämplig lag i arvsrättsliga spörsmål – en medborgare i ett sådant tredjeland som är bosatt i denna medlemsstat får välja vilken lag som ska gälla?

Och särskilt

- måste ett bilateralt avtal med tredjeland uttryckligen utesluta möjligheten att välja en viss rättsordning, och inte enbart reglera arvsrättslig status med hjälp av objektiva anknytningsmoment, för att avtalsbestämmelserna ska anses ha företräde framför artikel 22 i förordning nr 650/2012?
- utgör friheten att välja tillämplig lag i arvsrättsliga spörsmål och att göra endast en lag tillämplig medelst lagval – åtminstone i den utsträckning som unionslagstiftaren har fastställt i artikel 22 i förordning nr 650/2012 – en av de principer som ligger till grund för det civilrättsliga samarbetet inom Europeiska unionen och som inte kan trädas för när ens vid tillämpning av sådana bilaterala avtal med tredjeländer som har företräde framför förordning nr 650/2012?”

Förfarandet vid EU-domstolen

- 14 EU-domstolens ordförande beslutade den 2 oktober 2020, efter att ha hört generaladvokaten och referenten, att begära in upplysningar från Zastępa notarialny w Krapkowicach (biträdande notarie med verksamhet i Krapkowice, Polen). Rätten beredde därvid notarien tillfälle att precisera vissa omständigheter kring hans notariegöromål i det nationella ärendet, så att det skulle kunna fastställas huruvida han i förevarande fall är att anse som en ”domstol” i den mening som avses i artikel 267 FEUF.
- 15 Notarien inkom med svar den 16 oktober 2020 och angav – vad gällde hans ställning som utomstående part vid Sąd Okręgowy (Regiondomstolen, Polen) – att det i förfarandet inte fanns några parter som kunde kvalificeras som ”klagande” och ”motpart”, utan som ”parter i förfarandet”. När det gäller frågan huruvida en notarie ska anses vara part i förfarandet, varierar rättspraxis både från olika regiondomstolar och från olika dömande sammansättningar på samma avdelning vid regiondomstolarna. I vart fall har notarien gjort gällande att även om notarierna godtas av rätten såsom ”part i förfarandet” så har de även en roll som följer av deras ställning som innehavare av ett ”yrke grundat på allmänhetens förtroende” och de är skyldiga att vidta åtgärder utifrån allmänintresset och vara oberoende och opartiska.
- 16 Vad gäller notariens interna oberoende mot bakgrund av bland annat domen av den 21 januari 2020, Banco de Santander (C-274/14, EU:C:2020:17, punkt 61), och vad gäller notariens ställning som utomstående i förhållande till den myndighet som antar det beslut som

kan överklagas, såsom anges i domen av den 16 september 2020, Anesco m.fl. (C-462/19, EU:C:2020:715, punkt 40), har notarien uppgett följande. Inte vid något tillfälle under rättsvårdsärendets handläggning utreder notarien sitt eget fall. Ej heller har notarien vid något tillfälle något eget intresse av utgången i saken och för det fall notarien åsidosätter sin objektivitetsplikt så innebär det att han grovt åsidosatt sina tjänsteåligganden. Det rör sig nämligen om ett förfarande som kompletterar rättsstatsskyddet och den myndighet som har att utreda ärendet har inte samma ställning som parterna i förfarandet.

- 17 Notarien har vidare gjort gällande följande. Även om parterna i ett arvrättsligt ärende fritt får välja vilken notarie som ska upprätta en notariebestyrkt handling, så måste ett överklagande mot notariens eventuella avslagsbeslut ges in till den notarie som fattat avslagsbeslutet. Notarien är därvid skyldig att vidta de åtgärder som föreskrivs i artikel 83.1a och 83.2 i lagen om notarieämbetet.

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

- 18 I artikel 53.2 i domstolens rättegångsregler föreskrivs att domstolen, om det är uppenbart att den saknar behörighet att pröva ett mål eller om det är uppenbart att en begäran eller en ansökan inte kan tas upp till prövning, när som helst får, efter att ha hört generaladvokaten, avgöra målet genom särskilt uppsatt beslut som är motiverat, utan vidare handläggning.
- 19 EU-domstolen finner att denna bestämmelse är tillämplig i förevarande mål.
- 20 Det framgår av EU-domstolens fasta praxis att det förfarande som har införts genom artikel 267 FEUF utgör ett medel för samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna, genom vilket EU-domstolen tillhandahåller de nationella domstolarna de uppgifter om unionsrättens tolkning som de behöver för att kunna avgöra de mål som de ska pröva (beslut av den 25 april 2018, Secretaria Regional de Saúde dos Açores, C-102/17, EU:C:2018:294, punkt 23 och där angiven rättspraxis).
- 21 Det hänskjutande organet, för att vara behörigt att föra frågan vidare till EU-domstolen inom ramen för ett mål om förhandsavgörande, måste således kunna kvalificeras som "domstol" i den mening som avses i artikel 267 FEUF, vilket det ankommer på EU-domstolen att pröva.
- 22 Vid bedömningen av huruvida det hänskjutande organet utgör en "domstol" i den mening som avses i artikel 267 FEUF, vilket är en rent unionsrättslig fråga, ska EU-domstolen beakta ett antal omständigheter, såsom huruvida organet är upprättat enligt lag, organet är av stadigvarande karaktär, dess jurisdiktion är av tvingande art, förfarandet är kontradiktoriskt, organet tillämpar rättsregler och huruvida det har en oberoende ställning (dom av den 16 februari 2017, Margarit Panicello, C-503/15, EU:C:2017:126, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 23 För att fastställa huruvida det aktuella nationella organet ska anses vara en "domstol" i den mening som avses i artikel 267 FEUF är det dessutom nödvändigt att pröva den specifika beskaffenheten av de uppgifter som organet utövar i det särskilda normativa sammanhang i vilket organet framställer sin begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen. Denna prövning företas för att bedöma om en tvist är anhängig vid ett sådant organ och om detta organ har att meddela ett avgörande i ett förfarande som är avsett att leda till ett avgörande av rättskipningskaraktär (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 februari 2017, Margarit Panicello, C-503/15, EU:C:2017:126, punkt 28 och där angiven rättspraxis).

- 24 När det hänskjutande organet inte har att avgöra någon tvist kan det nämligen inte anses utöva dömande verksamhet, även om det uppfyller övriga villkor i EU-domstolens praxis (dom av den 14 juni 2001, *Salzmann*, C-178/99, EU:C:2001:331, punkt 15, och beslut av den 24 mars 2011, *Bengtsson*, C-344/09, EU:C:2011:174, punkt 19 och där angiven rättspraxis).
- 25 Det framgår emellertid av utredningen i målet att den berörda notarien inte har att avgöra någon tvist och inte har att meddela något avgörande av rättskipningskaraktär. Detta innebär i sin tur att notarien inte kan anses utöva dömande verksamhet.
- 26 Enligt artikel 81 i lagen om notarieämbetet är notarien nämligen skyldig att pröva huruvida den notariebestyrkta handling som notarien fått i uppdrag att upprätta kan anses vara lagenlig. För det fall notarien finner att handlingen inte är förenlig med gällande bestämmelser ska notarien vägra att upprätta densamma. Enligt artikel 83.1 i nämnda lag får avslagsbeslutet överklagas till allmän domstol varvid överklagandet ska ges in till den notarie som fattat beslutet. I detta första skede av förfarandet är notarien behörig att kontrollera sitt eget avslagsbeslut.
- 27 Såsom framgår av artikel 83.1a och 83.2 i lagen om notarieämbetet, och såsom även bekräftats av den polska regeringen i det skriftliga yttrandet, ska notarien – i samband med förfarandet mot notariens beslut att inte upprätta den aktuella handlingen – om han eller hon finner att det finns grund för klagomålet upprätta den notariebestyrkta handlingen och rätta till sitt avslagsbeslut. Eller så vidhåller notarien sitt beslut och hänskjuter ärendet till Sąd Okręgowy (Regiondomstolen, Polen) för prövning av överklagandet, varvid notarien redovisar skälen för sin inställning.
- 28 Notarien meddelar således inte något avgörande av rättskipningskaraktär, vare sig när notarien vidhåller sitt avslagsbeslut eller när notarien anser klagomålet vara välgrundat.
- 29 EU-domstolen delar Europeiska kommissionens bedömning i det skriftliga yttrandet, nämligen att notariens möjlighet att rätta till sitt avslagsbeslut inte innebär att förfarandet har de egenskaper som kännetecknar ett förfarande som avslutas med ett avgörande av rättskipningskaraktär. Vid denna prövning (se punkterna 26 och 27 ovan) kontrollerar notarien nämligen sitt eget beslut avseende frågan huruvida den notariebestyrkta handling som klaganden vill få upprättad genom sitt överklagande till allmän domstol kan anses vara lagenlig, och notarien beaktar därvid de argument som framförts av klaganden med anledning av avslagsbeslutet.
- 30 Bedömningen att notarien i Polen inte utövar dömande verksamhet påverkas inte av att notarien enligt polsk processrätt agerar i egenskap av organ ”i första instans”. EU-domstolen har i punkt 22 ovan erinrat om att frågan huruvida det hänskjutande organet är en ”domstol” i den mening som avses i artikel 267 FEUF endast kan avgöras utifrån unionsrätten. De kvalificeringar som görs utifrån nationell rätt är i sammanhanget ovidkommande. Det framgår vidare av utredningen i målet att notarien, vid sin omprövning av sitt beslut att inte upprätta en notariebestyrkt handling, inte har att pröva en tvist. Istället har notarien att återigen företa en prövning av huruvida begäran att få en sådan handling upprättad uppfyller de i lag angivna villkoren för att den aktuella notariebestyrkta handlingen ska kunna upprättas. Detta mellanliggande förfarande har karaktären av ett förvaltningsrättsligt klagomål, där notarien omprövar sitt eget beslut och i förekommande fall upprättar den aktuella notariebestyrkta handlingen innan ärendet hänskjuts till domstol.

- 31 Denna bedömning påverkas inte heller av att det i artikel 3.2 i förordning nr 650/2012 anges att begreppet "domstol", i den mening som avses i förordningen, inte bara omfattar rättsliga myndigheter utan även alla andra myndigheter och rättstillämpare som har behörighet i arvsfrågor och som utövar rättsliga funktioner och som uppfyller de villkor som uppställs i samma bestämmelse (dom av den 16 juli 2020, E. E. (Domstols behörighet och den lag som är tillämplig på arv), C-80/19, EU:C:2020:569, punkt 50 och där angiven rättspraxis), eftersom det på detta sätt i artikel 3.2 i nämnda förordning definierade begreppet har en vidare innebörd än det begrepp som avses artikel 267 FEUF.
- 32 I och med att notarien omprövar sitt avslagsbeslut har notarien inte ställning som "utomstående" i förhållande till den myndighet som meddelat det överklagade beslutet, vilket är av avgörande betydelse för att det aktuella organet ska kunna kvalificeras som "domstol" i den mening som avses i artikel 267 FEUF, i enlighet med fast rättspraxis från EU-domstolen (dom av den 21 januari 2020, Banco de Santander, C-274/14, EU:C:2020:17, punkt 62 och där angiven rättspraxis, och dom av den 16 september 2020, Anesco m.fl., C-462/19, EU:C:2020:715, punkt 37 och där angiven rättspraxis). Denna tolkning motsägs inte av att en notarie, enligt den aktuella notariens egna uppgifter, innehar – även när den domstol som har att pröva överklagandet anser att en notarie är "part i förfarandet" – ett yrke grundat på allmänhetens förtroende, vilket innebär att notarien är skyldig att vidta åtgärder med allmänintresset för ögonen.
- 33 När det sedan gäller notariens argument att en notarie kan fullgöra sin kontrolluppgift på ett effektivt sätt endast om notarien, i ett ärende som huvudsakligen rör tillämpningen av unionsrätten, kan ställa en tolkningsfråga till EU-domstolen, gör EU-domstolen följande bedömning. Det följer av fast rättspraxis att den omständigheten att det är möjligt att vid domstol överklaga beslut säkerställer att den möjlighet att begära förhandsavgörande som föreskrivs i artikel 267 FEUF blir effektiv och att unionsrätten tolkas enhetligt på det sätt som avses i denna bestämmelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 31 januari 2013, Belov, C-394/11, EU:C:2013:48, punkt 52).
- 34 Mot denna bakgrund finner EU-domstolen att den berörda notarien inte kan anses utgöra en "domstol" i den mening som avses i artikel 267 FEUF med avseende på förevarande begäran om förhandsavgörande.
- 35 Det är således uppenbart att den begäran om förhandsavgörande som framställts av den biträdande notarien inte kan tas upp till prövning.

Rättegångskostnader

- 36 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella ärendet utgör ett led i beredningen av samma ärende, ankommer det på det hänskjutande organet att besluta om kostnaderna för förfarandet.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (sjätte avdelningen) följande:

Det är uppenbart att den begäran om förhandsavgörande som framställts av en Zastępca notarialny w Krapkowicach (biträdande notarie med verksamhet i Krapkowice, Polen) inte kan tas upp till prövning.

Underskrifter